

NÁHRADA TROV KONANIA SUBJEKTU ODLIŠNÉMU OD STRANY SPORU

Ak k zastaveniu konania došlo v dôsledku toho, že protistrana nemá právnu a ani procesnú subjektivitu, nemožno jej logicky priznať náhradu trov konania, pretože nie je nositeľom procesných práv a povinností, na ktorých je založené rozhodovanie o náhrade trov sporového konania.

Zároveň aj pri zastavení konania v sporovom konaní platí, že náhradu trov konania možno priznať iba medzi stranami konania. Ak v spore vznikli trovy osobe odlišnej od strany, nemôže sa ich náhrady domáhať z jednoduchého dôvodu, že z formálneho hľadiska nevystupovala ani na jednej zo strán sporu. Trovy konania môžu vzniknúť aj iným subjektom než stranám konania, v zmysle § 252 Civilného sporového poriadku každý platí výdavky, ktoré mu v konaní vzniknú. Nárok na náhradu vzniknutých trov je však možné priznať subjektom odlišným od strán len v súvislosti s dokazovaním (§ 258 a § 259 Civilného sporového poriadku).

(Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. IV. ÚS 651/2022 z 13. decembra 2022)

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Ladislava Duditša (sudca spravodajca) a zo sudcov Libora Duľu a Miroslava Duriša v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s.**, Želetavská 1, Praha, Česká republika, IČO 64 948 242, podnikajúcej na území Slovenskej republiky prostredníctvom organizačnej zložky UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s., pobočka zahraničnej banky, Šancová 1/A, Bratislava, IČO 47 251 336, zastúpenej advokátskou kanceláriou Malata, Pružinský, Hegedúš & Partners s. r. o., Twin City Tower, Mlynské nivy 10, Bratislava, IČO 47 239 921, konajúcou prostredníctvom advokáta a konateľa JUDr. Vincenta Hegedúša, proti uzneseniu Okresného súdu Bratislava I č. k. 33 Cb 92/2019-259 z 24. februára 2022 a proti uzneseniu Krajského súdu v Bratislave č. k. 2 Cob 81/2022-312 z 3. augusta 2022 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **odmieta**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 7. novembra 2022 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len

„dodatkový protokol“) uznesením Okresného súdu Bratislava I (ďalej len „okresný súd“) č. k. 33 Cb 92/2019-259 z 24. februára 2022 (ďalej len „napadnuté uznesenie okresného súdu“) a uznesením Krajského súdu v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) č. k. 2 Cob 81/2022-312 z 3. augusta 2022 (ďalej len „napadnuté uznesenie krajského súdu“). Sťažovateľka navrhuje obe napadnuté uznesenia zrušiť.

2. Z ústavnej sťažnosti, napadnutých uznesení okresného súdu a krajského súdu a pripojených príloh vyplýva nasledujúci stav vecí:

Žalobkyňa obchodná spoločnosť sa žalobou spolu s návrhom na vydanie platobného rozkazu domáhala proti žalovanej označenej ako UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s., pobočka zahraničnej banky (ďalej aj „pobočka“) zaplata finančnej sumy 15 337,85 eur s príslušenstvom. Vec bola z Okresného súdu Banská Bystrica postúpená okresnému súdu. Podaním žalovanej pobočky bol konajúci súd upozomený, že konanie trpí neodstrániteľnou vadou, a to nesprávnym označením žalovanej. V podanej žalobe označila žalobkyňa žalovanú ako „UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s., pobočka zahraničnej banky“, pričom UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s., pobočka zahraničnej banky je organizačnou zložkou obchodnej spoločnosti UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s., zahraničnej osoby, Želetavská 1, Praha 4, Česká republika, IČO 64 948 242. Česká spoločnosť UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s., vo vzťahu k pobočke vykonáva práva a povinnosti jej zriaďovateľa. Žalobkyňou označený subjekt – pobočka je organizačnou zložkou podniku zahraničnej osoby (zriaďovateľ), ktorá v zmysle právneho poriadku Slovenskej republiky nemá vlastnú právnu subjektivitu, teda nemá spôsobilosť na práva ani povinnosti, preto je potrebné konanie zastaviť z dôvodu podľa § 62 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „CSP“). Okresný súd napadnutým uznesením konštatoval, že v danom prípade neexistencia procesnej subjektivity žalovanej predstavuje neodstrániteľný nedostatok procesnej podmienky, preto podľa § 161 ods. 2 CSP konanie zastavil. Zároveň priznal žalovanej pobočke náhradu trov konania, keďže aplikáciou § 256 ods. 1 CSP dospel k záveru, že žalobkyňa chybným označením žalovanej strany zavinila zastavenie konania.

3. Uznesenie okresného súdu napadla odvolaním žalobkyňa, ktorá namietala, že tu neboli splnené podmienky na zastavenie konania, žalovaná strana bola označená riadne a nebolo pochyb o tom, kto má vystupovať na strane žalovanej. Odvolanie podala aj sťažovateľka prostredníctvom svojho právneho zástupcu, a to proti výroku o trovách konania, a domáhala sa, aby nárok na náhradu trov konania bol priznaný sťažovateľke, a nie žalovanej pobočke.

4. Krajský súd napadnutým uznesením potvrdil výrok okresného súdu o zastavení konania, stotožnil sa s jeho argumentáciou o neodstrániteľnom nedostatku procesných podmienok konania spočívajúcich v absencii právnej subjektivity žalovanej strany. Poukázal aj na závery súdnej praxe k tejto otázke: «Súdna prax už dávnejšie dospela k jednoznačnému záveru, že organizačná zložka zahraničnej (fyzickej alebo právnickej) osoby umiestnená na území Slovenskej republiky a zapísaná do obchodného registra nemá spôsobilosť mať práva a povinnosti tzv. právnu subjektivitu [bližšie napr. uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 4 Obdo 54/2011, uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 4 Cdo 124/2007]. Vo všetkých záležitostiach týkajúcich sa organizačnej zložky je totiž vždy nositeľom práv a povinností zahraničná osoba, ktorej je organizačná zložka súčasťou. Tzv. právnu subjektivitu a teda aj spôsobilosť byť účastníkom konania má preto vo všetkých prípadoch iba zahraničná (fyzická alebo právnická) osoba a nie jej organizačná zložka.»

5. Odvolanie podané sťažovateľkou zastúpenou jej právnym zástupcom vyhodnotil krajský súd ako odvolanie podané jej právnym zástupcom a odmietol ho ako podané neoprávnenou osobou. Krajský súd uviedol, že plnomocenstvo bolo udelené sťažovateľke, ktorá nebola stranou sporu, preto subjekt podávajúci odvolanie proti výroku II uznesenia nebol riadne splnomocneným zástupcom sporovej strany. Odvolateľ preto nebol osobou oprávnenou na podanie odvolania v mene žalovanej.

6. Napokon krajský súd rozhodol aj o trovách prvostupňového a odvolacieho konania tak, že žalovanej nárok na náhradu trov nepriznal s odôvodnením, že v prejednávanej veci síce žalobkyňa z procesného hľadiska zavinila zastavenie konania, keď žalobu podala proti procesne nespôsobilému subjektu, avšak označená žalovaná nie je nositeľkou právnej a procesnej subjektivity, a teda nemôže nadobudnúť ani nárok na náhradu trov konania, čím zároveň odpadá potreba samostatne rozhodovať o výške náhrady trov konania v zmysle § 262 ods. 2 CSP s odkazom na uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 7 Cdo 14/2018 z 28. februára 2018.

II.

Argumentácia sťažovateľky

7. Sťažovateľka proti napadnutým uzneseniam okresného súdu a krajského súdu argumentuje:

a) Súdny oboch inštančných stupňov nesprávne aplikovali príslušné ustanovenia týkajúce sa náhrady trov konania. Okresný súd formalisticky a neústavne nepriznal nárok na náhradu trov konania sťažovateľke, čím bolo porušené jej základné právo na súdnu ochranu. Výklad použitý všeobecnými súdmi popiera základnú funkciu náhrady trov konania, a to kompenzáciu (i) preukázaných, (ii) odôvodnených a (iii) účelne vynaložených výdavkov v spore tou stranou, ktorá bola v spore neúspešná.

b) Nemožnosť priznať náhradu trov konania sťažovateľke ju zaťažuje aj neprimeraným majetkovým bremenom, keďže vynaložila nemalé finančné prostriedky na zabezpečenie náležitej obrany v konaniach, v ktorých nesprávnym postupom žalobcu vystupovala ako žalovaná iba pobočka.

c) Výklad všeobecných súdov je v rozpore s doslovným znením § 256 ods. 1 CSP, ktorý obsahuje príkaz priznať náhradu trov konania protistrane, ktorá nezavinila zastavenie konania, a vedie k absurdným dôsledkom.

d) Neakceptovateľným je aj výklad § 386 písm. b) CSP, ktorý zvolil krajský súd, keďže Okresný súd Banská Bystrica, ako aj okresný súd akceptovali podania žalovanej pobočky, resp. sťažovateľky podané jej právnym zástupcom.

e) Krajský súd mal vo veci zvoliť výklad dotknutých ustanovení v zmysle uznesenia ústavného súdu č. k. III. ÚS 14/2017 z 10. januára 2017, kde bolo konštatované, že je možné na náhradu trov konania zaviazat' aj subjekt, ktorý v čase rozhodovania o priznaní či nepriznaní nároku na náhradu trov súdneho konania nebol stranou sporu. V spomenutom prípade ústavný súd akceptoval správnosť a zákonnosť obdobného postupu a rozhodnutia súdu, v ktorom súd priznal žalobcovi nárok na náhradu trov súdneho konania (po účelovej/špekulatívnej zmene žalovaného s cieľom vyhnúť sa povinnosti hradiť trovy súdneho konania) proti pôvodnému žalovanému, a nie proti novému žalovanému.

f) Porušenie práva na prístup k súdu vidí sťažovateľka v odopretí vecného prejednávania odvolania podaného v dotknutom konaní.

g) Porušenie práva na riadne a dostatočné odôvodnenie súdneho rozhodnutia podľa názoru sťažovateľky spočíva v už popísanom neudržateľnom a arbitrárnom výklade § 256 ods. 1 CSP.

Ústavne konformná aplikácia označeného ustanovenia zakladá aj legitímne očakávanie sťažovateľky, že jej bude priznaný nárok na náhradu trov konania, a to minimálne vo výške 3 189,87 eur za 9 úkonov právnej služby. Nepriznaním nároku na náhradu trov konania došlo aj k zásahu do majetkovej sféry sťažovateľky v rozpore s čl. 20 ods. 1 ústavy a čl. 1 dodatkového protokolu.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

8. Podstatou ústavnej sťažnosti je tvrdené porušenie základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ako aj základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a práva na ochranu majetku podľa čl. 1 dodatkového protokolu napadnutými uzneseniami okresného súdu, ako aj krajského súdu z dôvodu, že oba súdy formalistickým a ústavne neudržateľným spôsobom aplikovali príslušné ustanovenia o náhrade trov konania, resp. o postupe odvolacieho súdu, čím sťažovateľke znemožnili priznanie nároku na náhradu trov konania v rozpore s princípom, že nárok na náhradu trov konania patrí strane, ktorá nezavinila zastavenie konania.

9. Ústavný súd konštatuje, že sťažovateľka ústavnou sťažnosťou napáda len tie časti rozhodnutí všeobecných súdov, ktoré predstavujú závislý výrok týkajúci sa nároku na náhradu trov konania. Z obsahu ústavnej sťažnosti nevyplýva, že by sťažovateľka nesúhlasila so závermi súdov o nevyhnutnosti zastavenia konania z dôvodu nedostatku právnej a procesnej spôsobilosti žalovanej strany.

10. V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že okresný súd zastavil konanie ex offi, keď, skúmajúc podmienky konania, zistil, že nie je splnená procesná podmienka na strane žalovanej, ktorá tak, ako ju žalobkyňa v podanej žalobe označila, nemá právnu subjektivitu, teda nemôže byť stranou konania. Išlo o tzv. neodstrániteľný nedostatok jednej zo základných podmienok vedenia konania, ktorý nutne viedol k záveru o zastavení konania.

11. Ústavný súd musí vo vzťahu k sťažovateľke v prvom rade konštatovať, že aj keď konajúce súdy akceptovali jej podania urobené jej právnym zástupcom v mene pobočky, samotná sťažovateľka na začiatku konania nemala a ani v jeho priebehu nezískala procesný status sporovej strany. Ak sa sťažovateľka chcela domáhať tohto statusu, s čím by bola spojená aj existencia procesných práv a povinností, mala sa nepochybné brániť aj proti výroku o zastavení konania a žiadať súd o menej formálny prístup k označeniu žalovanej (porovnaj napr. nález III. ÚS 302/2021).

12. Ústavný súd konštantne rozhoduje (z aktuálnych rozhodnutí napríklad sp. zn. I. ÚS 93/2020, III. ÚS 39/2020, IV. ÚS 149/2020, IV. ÚS 293/2020), že ústavnú sťažnosť môže úspešne uplatniť sťažovateľ vtedy, ak medzi namietaným postupom alebo rozhodnutím porušovateľa existuje príčinná súvislosť vo vzťahu k osobe sťažovateľa. Takýto vzťah typicky neexistuje vtedy, ak sťažovateľ nie je účastníkom alebo stranou napadnutého konania, resp. adresátom rozhodnutia. Rovnako je ústavným súdom ustálené, že domáhať sa ochrany základných práv na ústavnom súde môže fyzická osoba alebo právnická osoba len v záujme ochrany svojich základných práv alebo slobôd, čo v zásade znamená, že v procesoch predchádzajúcich konaniu o ústavnej sťažnosti bol sťažovateľ ich účastníkom alebo stranou.

13. Z uvedených dôvodov napadnutým uznesením okresného súdu nemohlo byť zasiahnuté do označených práv sťažovateľky, pretože nebola sporovou stranou ani adresátom rozhodnutia a o jej právach okresný súd nerozhodoval. V tejto časti ústavný súd rozhodol o odmietnutí ústavnej sťažnosti z dôvodu jej podania zjavne neoprávnenou osobou podľa § 56 ods. 2 písm.

e) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“).

14. Záver o tom, že sťažovateľka je zjavne neoprávnenou osobou, platí obdobne aj vo vzťahu k výrokom II a IV napadnutého rozhodnutia odvolacieho súdu, ktorým tento rozhodol o trovách prvostupňového a odvolacieho konania tak, že žalovanej nárok na náhradu trov nepriznal. Ústavný súd opakuje, že v procesnom vzťahu medzi žalobkyňou a ňou označenou (nespôsobilou) žalovanou nebola sťažovateľka nositeľkou procesných práv ani povinností, pretože nebola stranou sporu. Stranami civilného sporu sú z hľadiska formálneho poňatia žalobca, teda ten subjekt, ktorý podal žalobu, a žalovaný, teda ten subjekt, koho žalobca za žalovaného označí.

15. Podľa § 256 ods. 1 CSP ak strana procesne zavinila zastavenie konania, súd prizná náhradu trov konania protistrane. Zákonodarca tu výslovne používa pojem protistrana, teda aj pri zastavení konania v sporovom konaní platí, že náhradu trov konania možno priznať iba medzi stranami konania. Ak teda v spore vznikli trovy sťažovateľke, nemôže sa ich náhrady domáhať z jednoduchého dôvodu, že z formálneho hľadiska nevystupovala ani na jednej zo strán sporu. Iba nad rámec ústavný súd uvádza, že trovy konania môžu vzniknúť aj iným subjektom než stranám konania, keď sa uplatní § 252 CSP, v zmysle ktorého každý platí výdavky, ktoré mu v konaní vzniknú. Nárok na náhradu vzniknutých trov je však možné priznať subjektom odlišným od strán len v súvislosti s dokazovaním (§ 258 a § 259 CSP).

16. Ak teda k zastaveniu konania došlo v dôsledku toho, že protistrana nemá právnu a ani procesnú subjektivitu, nemožno jej logicky priznať náhradu trov konania, pretože nie je nositeľom procesných práv a povinností, na ktorých je založené rozhodovanie o náhrade trov sporového konania. Odkaz sťažovateľky na uznesenie ústavného súdu č. k. III. ÚS 14/2017 z 10. januára 2017 rovnako nie je relevantný, keďže sa týka subjektu, ktorý stranou konania v určitej fáze konania skutočne bol, nenastala tu situácia nedostatku procesnej spôsobilosti strany.

17. Pokiaľ ide o výrok III napadnutého uznesenia krajského súdu, ktorým bolo odmietnuté odvolanie, odvolací súd vyhodnotil odvolanie ako podané právny zástupcom sťažovateľky, a preto ho odmietol ako podané neoprávnenou osobou. Sťažovateľka napáda aj tento výrok, hoci sa jej z formálneho hľadiska vôbec netýka, pretože o jej právach súd nerozhodoval. Z materiálneho pohľadu je otázne, či krajský súd správne vyhodnotil osobu odvolateľa, za ktorú by mohla byť považovaná aj sťažovateľka, to by však nič nemenilo na správnosti rozhodnutia krajského súdu o odmietnutí odvolania ako podaného neoprávnenou osobou. Rovnako ako jej právny zástupca, ani samotná sťažovateľka nenapĺňajú hypotézu § 359 CSP, ktorá vymedzuje osobu oprávnenú podať odvolanie ako stranu, v ktorej neprospech bolo rozhodnutie vydané. Absencia statusu strany by viedla k rovnakému rozhodnutiu odvolacieho súdu aj vo vzťahu k sťažovateľke.

18. Vo vzťahu k výroku napadnutého uznesenia krajského súdu o odmietnutí odvolania tak ústavný súd považuje ústavnú sťažnosť za podanú zjavne neoprávnenou osobou a subsidiárne aj za zjavne neopodstatnenú, preto bolo potrebné ju v tejto časti odmietnuť podľa § 56 ods. 1 písm. e) a g) zákona o ústavnom súde.